

Metin: Dini veya İnanç Özgürlüğünün kapsamı - Vicdani ret

Düşünce ve vicdan özgürlüğü, din ve inanç ile birlikte, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 18. maddesi kapsamında korunmaktadır, vicdani ret hakkı da din veya inanç özgürlüğünün bir parçasıdır.

Vicdani ret, yapmak zorunda bırakıldığımız bir şeyi vicdanımızı ve dini inançlarımızı ihlal edeceği için reddetmek anlamına gelir.

İnsanların bir şeyi yapmayı reddetme hakkına örnek olarak zorunlu askerlik hizmeti, yemin etmek, kan nakli veya bazı tıbbi uygulamalara katılmak gösterilebilir. Birleşmiş Milletler belgelerinde belirtilen tek özel vicdani ret biçimi, askerlik hizmetini reddetme hakkıdır. Ancak bu hak, bağlayıcı Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde veya İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinde geçmemektedir. Yalnızca BM İnsan Hakları Komitesi'nin 22 numaralı Genel Yorum Beyanında dile getirilmektedir. Bu beyan, BM insan hakları uzmanları tarafından hazırlanan ve devletlerin Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 18. maddesini nasıl yorumlamaları gerektiğini açıklayan bir belgedir. İnsan Hakları Komitesi, öldürmek zorunda kalmanın vicdan özgürlüğü ve dininizi veya inancınızı açıklama hakkı ile ciddi anlamda çatışması durumunda 18. maddenin askerlik hizmetini vicdanen reddetme hakkını desteklediği kanaatindedir.

Birçok ülke bu hakkı tanımakta ve alternatif hizmet sistemleri ve muafiyetler sunmaktadır. Fakat dini ya da pasifist inançları sebebiyle askerlik hizmetini reddedenleri cezalandıran devletler de halen mevcuttur. Yehova Şahitleri, bundan en çok etkilenen gruptur. Örneğin, Aralık 2016 itibariyle Güney Kore'de vicdani ret yüzünden hapiste olan 389 Yehova Şahidi bulunmaktaydı.

BM İnsan Hakları kurumlarına göre, tüm vicdani retçilere askeri nitelik içermeyen alternatif hizmet düzenlemeleri sunulmalı ve askerlik hizmetinden etkilenen herkes ayrımcılığa uğramadan vicdani ret hakkına ve bu hakkın nasıl talep edileceğine dair bilgilere erişebilmelidir. Askere alınmış kişiler ve gönüllüler, askerlik hizmeti öncesinde ve sırasında vicdani ret hakkına sahip olmalıdır.

Askerlik hizmetini vicdanen reddetmenin yanı sıra, ulusal düzeyde başka vicdani ret biçimleri de tanınmaktadır. Bunlar genelde sağlık hizmetinde gözlenmektedir; kürtaj yapmayı reddeden ebeler ve doktorlar buna örnektir. Bazı ülkelerde, eşcinsel evliliklerle ilgili olarak vicdani ret meseleleri gündeme gelmiştir. Bu durumlarda vicdani ret hakkının kadın hakları veya ayrımcılık yasağı ile çelişip çelişmediği gibi, birbiriyle çatışan haklara ilişki çetrefilli sorular ortaya çıkmaktadır.

Henüz bu tür vicdani ret biçimlerine dair net bir uluslararası yasal norm bulunmamaktadır. Aslında bu konu oldukça tartışmalıdır.

En sık karşılaşılan üç vicdani ret savunması şu şekildedir:

Kimileri, vicdani reddin din veya inanç sahibi olma mutlak hakkının bir parçası olduğunu ve hiçbir zaman sınırlanamayacağını savunur. Vicdanınızın emrettiğine uymanın hiçbir ceza veya bedele yol açmaması gerektiği öne sürülür. Zira aynı anda hem içten bir pasifist, hem de asker olmak mümkün değildir, dolayısıyla pasifistleri askerliğe zorlamak, onların bir dine veya inanca sahip olma yönündeki mutlak haklarını ihlal eder.

Kimileri ise, bunun mutlak bir hak olduğuna katılmakla birlikte, koşulları ön plana alır. Askerlerin, mahkûmların ve durumları hakkında seçim yapma şansı olmayan kişilerin asla vicdanlarına aykırı hareket etmek zorunda bırakılmaması gerektiğini savunurlar. Oysa ki kendi isteği ile bir işe başvuran ve söz konusu işten ayrılmakta özgür olan insanların, işverenin otomatik olarak onların vicdanına göre hareket etmesini beklememesi gerekir. Diğer bir deyişle, vicdanınıza uygun hareket etmeyi seçmenin bir bedeli olabilir.

Bir başka görüş de, vicdani reddin bir eylem niteliği taşıdığı ve dolayısıyla kişinin vicdanını, dinini veya inancını açıklama biçimi olduğunu ileri sürer. Açıklama biçimleri, başkalarının hak ve özgürlüklerinin, kamu sağlığının, düzeninin veya ahlakının korunması amacıyla gerekli olması durumunda sınırlanabilmektedir. Askerlik hizmetinin vicdani reddi konusunda, ulusal güvenlik gerekçesinin din veya inanç özgürlüğünün kısıtlanması bakımından meşru bir neden oluşturmadığını belirtmek gerekir.

Hukukçular bu görüşlerden hangisinin doğru olduğu konusunda fikir birliği içinde değildir.

Özetle, bu filmde vicdani reddi inceledik. Vicdani ret, normalde sizden yapılması beklenen bir şeyi yapmayı reddetme hakkıdır. Askerlik hizmetini vicdani ret hakkı uluslararası insan hakları hukukunda korunmaktadır. Pek çok ülke bu hakkı tanırken, bazı ülkelerde vicdani retçiler halen hapis cezasına çarptırılmaktadır. Birçok devlet, ulusal düzeyde başka vicdani ret biçimlerini de tanımaktadır. Ancak, bu haklar hâlâ tartışmalı olup, konuyla ilgili uluslararası hukuk tam olarak gelişmiş değildir.

Bu konuya atıf yapan insan hakları belgeleri de dahil olmak üzere, internet sitesindeki eğitim materyallerini inceleyerek vicdani ret hakkı ile ilgili daha detaylı bilgiye ulaşabilirsiniz.

Telif hakkı: SMC 2018